

Резюме

Исаева Н. К. Совершенствование налогового законодательства Украины в современный период.

В статье рассматриваются актуальные проблемы реформирования налоговой системы Украины и налогового законодательства. В частности, на основании научного анализа особенностей налоговых правоотношений и налогового закона сделаны конкретные выводы относительно ключевых положений, предложенных Министерством финансов Украины проекта налоговой реформы в Украине и аналогичного проекта, подготовленного в Верховной Раде Украины.

Ключевые слова: налоговые правоотношения, налоговое законодательство, налоговая реформа, социальная справедливость, администрирование налогов.

Summary

Isaieva N. Improving of ukrainian tax legislation in the modern period.

The paper examines actual issues of reforming the tax system of Ukraine as well as tax legislation. In particular, on the basis of scientific analysis of features of tax legal relationships and tax law concrete conclusions are done in relation to key positions proposed by the Ministry of Finance of Ukraine and offered by the same Ministry draft of tax reform and analogical project that was prepared by the Supreme Council of Ukraine.

Key words: tax legal relationships, tax law, tax reform, social justice, administration of taxes.

УДК 342.951:351.82

І. О. СТЕПАНОВ, П. Є. ЛІВАК

Ігор Олександрович Степанов, аспірант Національного університету державної податкової служби України

Петро Євгенович Лівак, кандидат юридичних наук, доцент юридичного факультету Національного університету державної податкової служби України

ПРАВОВА РОБОТА ЯК ЮРИДИЧНИЙ ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

В умовах євроінтеграції в Україні мають бути переглянуті всі норми права та суспільні відносини на предмет узгодження з європейськими принципами і стандартами.

Вітчизняні нормотворці, здійснюючи таке співвідношення, повинні не тільки перейняти досвід ЄС, калькуючи зміст відповідних правових норм, а й давати оцінку прийнятності такого калькування, розробити моделі правового регулювання, які б врахували європейський досвід, адаптували його до українських реалій.

Один з об'єктів такого перегляду – правова робота, що є прикладом рецепції радянського права. Українські вчені навіть зберігають радянську редакцію цього поняття (правова робота в народному господарстві), чим фактично прирівнюють його до правового релікту.

У європейській правовій традиції немає такого відповідника, тому український досвід не сприймається з боку європейських експертів.

Стверджуючи наведене, автори спираються на Звіт про стратегічний аналіз ролі та ключових компетенцій Міністерства юстиції України, підготовлений Гінтерасом Шведасом, професором факультету права Вільнюського університету, колишнім заступником Міністра юстиції Литви в рамках проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні».

У даному звіті європейський експерт рекомендує Мін'юсту відмовитися від здійснення методичного керівництва правовою роботою (юридичними службами) у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, місцевих державних адміністраціях, а також на державних підприємствах і установах, та від проведення перевірок якості правової роботи у вищезгаданих установах, надання рекомендацій щодо її вдосконалення, утриматися від надання пропозицій щодо усунення недоліків і притягнення чиновників до відповідальності.

Ці функції, на думку експерта, «застаріли» з точки зору їхньої доцільності, оскільки достатньо встановити чіткі якісні вимоги до кандидатів на ці посади для того, щоб забезпечити якість юридичних служб і їхніх керівників. Крім того, зазначено у звіті, ці функції частково порушують принцип розподілу влади, тому що глава незалежної установи чи підприємства не в змозі прийняти самостійне рішення щодо призначення свого підлеглого на конкретну позицію.

Тому метою цієї статті є дослідити зміст правової роботи та проблеми його правового регулювання в сучасних умовах.

Питанню правової роботи, зокрема її правовому регулюванню, в українській правовій науці приділяється певна увага. Серед найбільш помітних досліджень слід відзначити наукові розвідки Г. Знаменського¹, І. Голованя², В. Пашкова^{3,4}. Окремі питання організації правової роботи вивчалися в працях інших учених.

В одному з перших ґрунтовних наукових узагальнень роботи юридичних служб радянського періоду Л. Шор⁵ не відмежовує правову роботу від діяльності юридичної служби. До основних функцій юридичної служби він відносить забезпечення законності актів, що видаються на підприємстві, участь у розробці та реалізації заходів зі зміцнення договірної та фінансової дисципліни, захист законних інтересів підприємства в суді. Юридична служба, на думку Л. Шора, повинна бути самостійна, адже перевіряє дотримання законності в усіх сферах підприємства.

У подальших роботах В. І. Чуднова, А. Б. Годеса, П. Д. Мединцева, І. Є. Замойського, В. І. Пугінського поняття правової роботи та юридичної служби розглядаються окремо, досліджується їх взаємозв'язок, обґрунтовується особлива роль юридичної служби в організації правової роботи.

Саме ж поняття «правова робота» було впроваджено у правовий обіг постановою ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 23 грудня 1970 р. № 1025 «Про покращення правової роботи в народному господарстві», яка проте не містила визначення цього поняття.

Згідно із сучасним українським законодавством правова робота – це діяльність юридичної служби або юрисконсульта відповідної категорії, що виконує функції юридичної служби, щодо забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог чинного законодавства державним підприємством, установою, організацією, його керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків⁶. Це визначення – єдине відоме авторам, що міститься у нормативно-правових актах.

Водночас вітчизняні науковці при дослідженні поняття «правова робота» посилаються на роботи радянського періоду, хоча очевидно, що фактичний зміст правових відносин при формальному збереженні юридичного змісту (фактичній рецепції радянського права) на сьогодні змінився.

Положення сучасного вчення про правову роботу в українській правовій науці сформував Г. Знаменський, який розглядає правову роботу як засіб реалізації господарського законодавства та одну з функцій управління виробництвом, вчення про правову роботу, на його думку, необхідно розглядати в загальному контексті понять господарського права.

За Г. Знаменським *зміст правової роботи, її основне завдання* – спеціалізована діяльність, спрямована на безпосередню організацію реалізації законодавства та забезпечення таким чином певного рівня законності в розумінні дотримання інтересів суспільства, принципів народовладдя та справедливості за умови їх належного закріплення в законі.

За таких умов, переконаний Г. Знаменський, юридична служба є центром і організатором правової роботи на підприємстві. Це викликано тим, що працівники юридичної служби є найбільш обізнаними у праві особами, які володіють методами реалізації тих чи інших норм.

Під час правової роботи відбуваються організаційні відносини, а не матеріально-правові, як при правозастосуванні. Функція правової роботи – організація і забезпечення реалізації правових норм. Мета правової роботи – підвищення рівня (інтенсифікації) реалізації норм чинного законодавства (передусім господарського).

Звідси *критерій ефективності правової роботи* (юридичної служби) полягає у прирощенні ефективності (правової та економічної) норм законодавства, що досягається шляхом підвищення (максимізації) рівня реалізації цих норм у період, що настає за прийняттям заходів організаційного характеру.

Г. Знаменський зазначає, що «правова робота пов'язана насамперед з тією ланкою господарсько-правового регулювання, коли вимоги норм «переходять» у конкретну поведінку людей, коли вони реалізуються і таким чином приєднуються до економічного процесу як специфічний компонент»⁷.

Продовження думок Г. Знаменського бачимо в дослідженні І. Голованя: «Правова робота це не звичайні дії працівників з реалізації правових норм. Вона полягає в організації, впорядкуванні процесу реалізації права. Найбільш головне те, що правова робота – діяльність перш за все організаційна»⁸.

За І. Голованем *змістом правової роботи* є спеціалізована діяльність осіб, які мають юридичні знання і організаційні повноваження, що організує реалізацію законодавства і тим самим забезпечує певний рівень законності у діяльності суб'єкта господарювання, а отже, у здійсненні правової роботи можна виділити організаційну та, власне, юридичну складові.

Водночас І. Головань зазначає, що «організаційну складову правової роботи здатне забезпечити фактично будь-яке підприємство. Проблемою є власне юридична складова правової роботи, обумовлена відсутністю у штаті спеціалістів з юридичною освітою»⁹.

Мета правової роботи суб'єкта господарювання у сфері підприємницької діяльності за І. Голованем має сприяти мінімізації втрат та збільшенню прибутків такого суб'єкта за умови дотримання норм чинного законодавства.

У дослідженнях В. Пашкова організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях обґрунтовується як навчальна дисципліна та складова господарсько-правової освіти. На його думку «правова робота – це такий юридичний засіб, який разом з іншими активно впливає на відповідну дію норм права... своєрідність правової роботи як юридичного засобу полягає в тому, що вона приводить «у рух» механізм правового регулювання у сфері народного господарства»¹⁰.

У сучасних вітчизняних навчальних посібниках з правової роботи, які готуються переважно вченими галузі господарського права, розглядається питання організації правової роботи або юридичної служби в народному господарстві, на підприємстві, в установі тощо. Правова робота характеризується як комплекс заходів суб'єктів господарювання і негосподарюючих суб'єктів з дотримання правопорядку у сфері господарювання та використання засобів упорядкування відносин для розв'язання завдань, поставлених перед ними¹¹.

Водночас на сучасному етапі розвитку вчення про правову роботу з'являється поняття «правова служба» – широке коло працівників підприємства, які здійснюють у ньому правову роботу¹².

Таким чином, спочатку правова робота ототожнювалась з роботою юридичної служби, досліджувалися її завдання та функції. У подальшому науковці розмежували поняття правової роботи та юридичної служби, досліджували юридичну службу як виконавця правової роботи, ввели поняття правової служби.

На сьогодні зміст правової роботи, на думку вчених, полягає не у реалізації норм права, а в організації цього процесу. Вводиться поняття інтенсифікації реалізації норм права як показник ефективності правової роботи. Тобто, зміст правової роботи полягає в тому, щоб належним чином організувати реалізацію та застосування права.

Тому автори цієї статті схильні вважати, що **правова робота** – це правовий засіб, який використовується суб'єктами приватних і публічних правовідносин під час задоволення їх інтересів з метою ефективнішого застосування та/або реалізації права.

Значення правової роботи не втратило своєї актуальності в умовах ринкової інфраструктури, комерціалізації юридичного обслуговування та глобалізації адвокатської діяльності та за умови правильного розуміння його змісту може стати практичним засобом реалізації принципу верховенства права.

Зміст правової роботи залежить від інтересу, яким наділений суб'єкт приватних чи публічних правовідносин, а також від множинності факторів, що визначають організаційну форму правової служби (суб'єктивна воля власника, юридична можливість запровадження посади юрисконсульта тощо).

Тому сучасні дослідження повинні бути спрямованими на з'ясування особливостей правової роботи у різних галузях та сферах з метою вироблення дієвих моделей ефективної правореалізації та правозастосування.

Водночас правове регулювання правової роботи здійснюється шляхом встановлення нормативно-правових вимог до організації роботи юридичних служб державних підприємств, установ, організацій у Загальному положенні та наділення Міністерства юстиції спеціальними повноваженнями з методичного керівництва правовою роботою. Правова робота у сфері приватноправових відносин не врегульована нормативно-правовими актами.

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228, Мін'юст організує підвищення кваліфікації працівників юридичних служб, перевіряє стан правової роботи, надає рекомендації щодо її поліпшення, вносить пропозиції про усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях, а також видає висновок щодо призначення на посаду керівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

На думку авторів, рівень ефективності здійснення Мін'юстом методичного керівництва правовою роботою має бути детально вивчений в окремому дослідженні.

Важливість методичного керівництва правовою роботою саме на державних підприємствах, в установах, організаціях полягає в тому, що держава в особі Мін'юсту може впливати на рівень правозастосування та правореалізації державних органів, а отже, забезпечувати ефективність діяльності державного апарату.

Разом із тим така компетенція не охоплює всієї сфери публічних відносин, а отже, має бути переглянута. Зокрема, потребує вивчення охоплення методичним керівництвом правової роботи органів місцевого самоврядування та утворених ними комунальних закладів.

Очевидно, що в сучасних умовах способи методичного керівництва правовою роботою повинні бути змінені.

У свою чергу, суб'єкти приватноправових відносин на основі диспозитивності можуть самостійно оцінити необхідність ведення правової роботи та наповнювати її відповідним змістом.

Отже, можемо зробити такі висновки.

1. Розвиток вчення про правову роботу свідчить про те, що на першому етапі правова робота ототожнювалась з роботою юридичної служби, досліджувалися її завдання та функції. На другому етапі вже розмежовується правова робота та юридична служба. Поворотним стає третій етап, на якому змінюється розуміння змісту правової роботи, який, на думку вчених, полягає не у реалізації норм права, а в організації цього процесу; вводяться поняття правової служби та інтенсифікації реалізації норм права як показник ефективності правової роботи.

2. Правова робота – це правовий засіб, який використовується суб'єктами приватних і публічних правовідносин під час задоволення їх інтересів з метою ефективнішого застосування та/або реалізації права.

3. Методичне керівництво правовою роботою є засобом впливу на ефективність діяльності державного апарату, а тому зміст та форми реалізації такого керівництва повинні бути детально досліджені з метою вироблення дієвих моделей ефективної правореалізації та правозастосування.

¹ Хозяйственное право : учеб. / В. К. Мамутов [и др.] ; ред. В. К. Мамутов ; Ин-т экон.-прав. исслед. НАН Украины. – К. : Юринком Интер, 2002. – С. 891–893.

² Головань І. В. Правова робота і захист прав підприємців: моногр. / І. В. Головань ; Національна академія наук України. Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 168 с.

³ Пашков В. М. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях як навчальна дисципліна та складова господарсько-правової освіти / Віталій Михайлович Пашков. // Проблеми господарського права. – 2010. – № 4. – С. 186–194.

⁴ Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях : навч. посіб. / Р. П. Бойчук, Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. – Х. : Вид-во «ФІНИ», 2010. – 384 с.

⁵ Шор Л. М. Организация юридической службы на предприятии и в совнархозе / Л. М. Шор. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. :Юрид. лит., 1964. – 248 с.

⁶ Порядок проведення органами юстиції перевірок стану правової роботи та систематизації законодавства, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 18 січня 2012 р. № 91/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19 січня 2012 р. за № 75/20388 // ОВУ. – 2012. – № 6. – Ст. 225.

⁷ Хозяйственное право : учеб. / В. К. Мамутов [и др.] ; ред. В. К. Мамутов ; Ин-т экон.-прав. исслед. НАН Украины. – К. : Юринком Интер, 2002. – С. 96.

⁸ Головань І. В. Вказана праця. – С. 12.

⁹ Там само. – С. 14.

¹⁰ Пашков В. М. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях як навчальна дисципліна та складова господарсько-правової освіти / Віталій Михайлович Пашков // Проблеми господарського права. – 2010. – № 4. – С. 188.

¹¹ Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях : навч. посіб. / Р. П. Бойчук, Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. – Х. : Вид-во «ФІНИ», 2010. – 384 с.

¹² Предпринимательское (хозяйственное) право : учеб. / Н. Н. Вознесенская и др.; под ред. В. В. Лаптева, С. С. Занковского ; Рос. Акад. наук, Ин-т государства и права, Академ. Правовой ун-т. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 560 с.

Резюме

Степанов І. О., Ливак П. Є. Правова робота як юридичний засіб інтенсифікації застосування та реалізації права.

У статті досліджено розвиток вчення про правову роботу, обґрунтовано її актуальність в сучасних умовах та необхідність вироблення дієвих моделей правореалізації і правозастосування. Також звертається увага на зміст правової роботи та необхідність подальшого дослідження методичного керівництва правовою роботою як засіб впливу на ефективність діяльності державного апарату.

Ключові слова: правова робота, правозастосування, правореалізація, методичне керівництво правовою роботою.

Резюме

Степанов И. О., Ливак П. Е. Правовая работа как юридическое средство интенсификации применения и реализации права.

В статье исследовано развитие учения о правовой работе, обоснованы её актуальность в современных условиях и необходимость наработки действенных моделей правореализации и правоприменения. Также обращено внимание на сущность правовой работы и необходимость последующего исследования методического руководства правовой работой как средства влияния на эффективность деятельности государственного аппарата.

Ключевые слова: правовая работа, правоприменение, правореализация, методическое руководство правовой работой.

Summary

Stepanov I., Livak P. The legal work as a legal means of intensification of the application and implementation of law.

The article studied the development of the doctrine of legal work, its relevance in the present conditions of use and the need for effective models of the application and implementation of law. Also was drawn attention to the nature of the legal work and the need for further research methodical management of legal work as a means of influence on the efficiency of the state apparatus.

Key words: legal work, application of law, implementation of law, methodical management of legal work.